

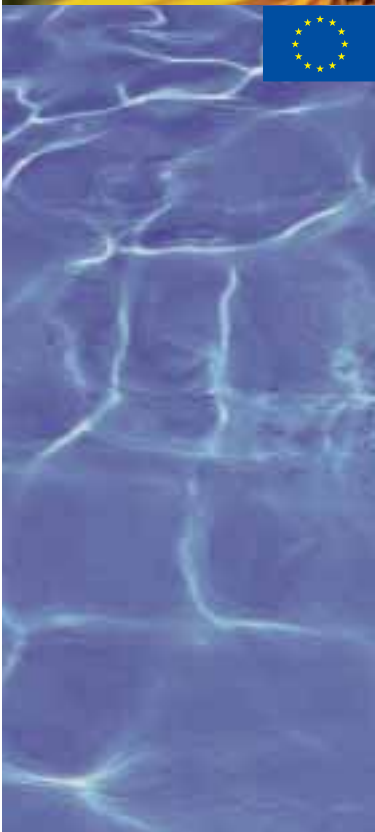

De kaderrichtlijn Water

In ieders belang!

Europese Commissie

Zonder water kunnen we niet leven

Zonder water zou er geen leven zijn op deze planeet. Ons bestaan en onze economische activiteiten zijn geheel afhankelijk van deze kostbare hulpbron. En toch is water op wereldwijd niveau vaak een beperkte hulpbron.

Kerngegevens over de watersituatie wereldwijd

- Minder dan 1% van het water op onze planeet kan worden gebruikt voor menselijke consumptie.
- Meer dan 1,2 miljard mensen hebben geen veilig drinkwater tot hun beschikking.

Vergeleken met de situatie in sommige andere delen van de wereld is de toestand van Europese waterbronnen gunstig. Het continent kent geen algemene waterschaarste en extreme waterproblemen zoals droogten en overstromingen zijn een zeldzaamheid. Toch moeten we bij nader inzien concluderen dat de kwaliteit van het Europese water verre van bevredigend is.

Kerngegevens over de watersituatie in Europa

- 20% van alle oppervlaktewateren in de Europese Unie wordt ernstig bedreigd door verontreiniging.
- 65% van alle drinkwater in Europa wordt uit grondwater gewonnen.
- 60% van de Europese steden putten hun grondwaterbronnen uit.
- 50% van de wetlands heeft door uitputting de 'bedreigde toestand' bereikt.
- De omvang van de irrigatiegebieden in Zuid-Europa is sinds 1985 met 20% gegroeid.

Gezien de grote en toenemende belasting van onze waterbronnen is het van cruciaal belang dat er doeltreffende wettelijke instrumenten in het leven worden geroepen die zich duidelijk op de problemen richten en die de waterbronnen veiligstellen voor de komende generaties.

De kaderrichtlijn Water richt zich op de bescherming van water in alle wateren en stelt zich ten doel dat alle Europese wateren in het jaar 2015 een 'goede toestand' hebben bereikt en dat er binnen heel Europa duurzaam wordt omgegaan met water. Dit nieuwe overkoepelende systeem komt op het juiste moment, omdat de waterbronnen van Europa in toenemende mate worden belast. Het heeft geen zin om de problemen nog langer voor ons uit te schuiven. Laten we nu de handen uit de mouwen steken en onze waterbronnen veiligstellen voor nu en voor later.

Alle belanghebbenden bij elkaar brengen

Teneinde deze wetgeving te kunnen ontwikkelen, zijn honderden experts bij elkaar gebracht – uit de industriële en landbouwsector, milieu- en consumentenorganisaties en lokale en nationale autoriteiten. Deze samenwerking is belangrijk omdat water de basis vormt van een hele reeks activiteiten, waaronder landbouw, visserij, elektriciteitsopwekking, industrie, transport en toerisme. Voor wat betreft de ontwikkeling van het beleid dat heel Europa zal moeten naleven, vormen de vertegenwoordigers en consumenten van deze activiteiten natuurlijk de beste adviseurs.

Deze langdurige en publieke raadplegingsperiode heeft geresulteerd in een algemene overeenstemming over de doelstellingen en maatregelen van de richtlijn en over duidelijke termijnen voor de implementatieperiode. De richtlijn vereist tevens grensoverschrijdende samenwerking en moedigt burgers, NGO's en autoriteiten op alle niveaus aan om zich meer in te spannen, zodat het strikte tijdschema kan worden nageleefd.

Hoe werkt de richtlijn?

De nieuwe richtlijn betekent een ambitieuze en innovatieve aanpak van waterbeheer. Kernelementen van de wetgeving zijn:

- De bescherming van alle wateren – rivieren, meren, kustwateren en grondwateren.
- Het stellen van ambitieuze doelen, om ervoor te zorgen dat alle wateren in het jaar 2015 de 'goede toestand' hebben bereikt.
- De verplichting tot grensoverschrijdende samenwerking tussen landen en tussen alle betrokken partijen.
- Ervoor zorgen dat alle belanghebbenden, met inbegrip van NGO's en lokale gemeenschappen, actief deelnemen aan activiteiten op het gebied van waterbeheer.
- De verplichting van het voeren van een waterprijsbeleid en ervoor zorgen dat de vervuiler betaalt.
- Het in evenwicht houden van de milieubelangen en de belangen van zij die afhankelijk zijn van het milieu.

Het doel van deze brochure is het verschaffen van een overzicht van de doelstellingen en bepalingen van de Europese kaderrichtlijn Water.

Water kent **geen grenzen**

Iedereen die de grote Europese stroomgebieden van bijvoorbeeld de Donau of de Rijn heeft bezocht, weet dat water niet stopt bij de grens. Daarom zou het water het beste kunnen worden beheerd door middel van internationale samenwerking. De EU heeft geleerd van de ervaringen die zij heeft opgedaan in verschillende regio's binnen Europa, zoals het stroomgebied van de Rijn, dat een jarenlange traditie van internationale samenwerking kent. De kaderrichtlijn Water verlangt dat alle partners van een bepaald stroomgebied via nauwe samenwerking samen hun wateren beheren. De richtlijn schrijft voor dat de landen een gezamenlijk stroomgebiedbeheerplan moeten

opstellen met daarin maatregelen die ervoor moeten zorgen dat de ambitieuze doelstellingen van de richtlijn worden verwezenlijkt binnen de voorgeschreven termijnen.

Deze plannen moeten worden opgesteld en geïmplementeerd per stroomgebied – de natuurlijke geologische en hydrologische eenheid die stroomopwaartse en stroomafwaartse belangen samenbrengt: belangen van lokale, regionale en nationale autoriteiten, maar ook belangen van andere betrokken partijen – met inbegrip van NGO's. In wezen probeert de kaderrichtlijn Water een nieuw saamhorigheidsgevoel omtrent waterbeheer binnen een stroomgebied te creëren.

De Elbe: de zalm is terug

Jarenlang behoorde de Elbe tot de meest verontreinigde rivieren van Europa. Na de politieke veranderingen in Midden- en Oost-Europa hebben Tsjechië, Duitsland en de Europese Unie in 1990 besloten om de Internationale Commissie voor de bescherming van de Elbe op te richten. Op basis van gemeenschappelijke beginselen en benaderingen die na een reeks onderzoeken zijn overeengekomen, hebben de landen van het stroomgebied van de Elbe al grote successen geboekt. Zo is de zalm – een van de indicatoren van schoon water – weer in het stroomgebied van de Elbe signaleerd. De successen die door deze landen zijn behaald, zullen zich ongetwijfeld uitbreiden nu twee andere landen ook aan het project gaan deelnemen. De landen van het stroomgebied zullen allen gezamenlijk toewerken naar het verwezenlijken van de doelstellingen van de kaderrichtlijn Water.

Water gaat ons allemaal aan

Niet alleen de landen moeten samenwerken op het gebied van bescherming van de waterbronnen, ook de verschillende actoren uit de uiteenlopende sectoren zullen hun inspanningen moeten bundelen. Aangezien wij allemaal water gebruiken – thuis en op het werk (in de fabriek, op de boerderij en op kantoor) – is het belangrijk dat wij allemaal participeren in het bereiken van de doelstellingen van de wetgeving. Daarom moedigt de richtlijn alle belanghebbenden aan om actief deel te nemen aan de activiteiten op het gebied van waterbeheer. Hoe meer kennis wij hebben over de manier waarop wij de waterkwantiteit en –kwaliteit beïnvloeden, hoe meer wij zelf kunnen doen om onze kostbare waterbronnen te beschermen. De kaderrichtlijn Water moedigt alle burgers aan zich in te zetten voor de bescherming en het beheer van hun wateren.

Per slot van rekening hebben zowel burgergroepen als beleidsmakers deelgenomen aan het proces tot de ontwikkeling van de wetgeving. De volgende stap is het opstellen van een stroomgebiedbeheerplan, dat een analyse van de kenmerken van het stroomgebied zal omvatten, een evaluatie van de impact van menselijke activiteiten op water, en een economische analyse van het watergebruik. Daarna zullen er maatregelen worden geno-

men en geïmplementeerd, in samenwerking met belanghebbenden en gebruikers.

Deze samenwerking tussen belanghebbenden zoals NGO's, lokale gemeenschappen en overheden op alle niveaus gedurende alle fasen van de implementatie is nodig om ervoor te zorgen dat het hele proces efficiënt en transparant verloopt. En deze inspanningen moeten worden voortgezet zodat er een evenwicht ontstaat tussen de milieubelangen en de belangen van zij die afhankelijk zijn van het milieu.

WWF – samenwerken voor een grotere bewustwording

In 2000-2001 heeft het Europese zoetwaterprogramma van het WWF, met financiële ondersteuning van de Europese Commissie, drie seminars georganiseerd, die elk een belangrijk vraagstuk omtrent de implementatie van de kaderrichtlijn Water behandelden: (1) *Water en landbouw*, (2) *De rol van wetlands in integraal stroomgebiedbeheer* en (3) *De beste werkwijze bij stroomgebiedbeheerplanning*.

De belangrijkste doelstellingen van deze seminars waren: het verschaffen van informatie en de mogelijkheid om te discussiëren over de richtlijn, met daarbij aandacht voor de behoefte aan meer transparantie en bewustwording van de burgers; het delen van ervaringen en expertise; en het vaststellen van de 'beste werkwijze' bij het implementeren van de belangrijkste elementen van de wetgeving. Het eerste document met praktische informatie over de seminars kunt u vinden op: www.panda.org/europe/freshwater/seminars/wfd-guide-en.html

Water is een **kwetsbare hulpbron**

De gevolgen van chemische incidenten

De verontreiniging van rivieren door chemische incidenten geeft op dramatische wijze aan wat het verband is tussen verschillende delen van het ecosysteem en het watergebruik door de mens. Een goed voorbeeld is het incident in de Sandoz-fabriek in Bazel, Zwitserland, in 1986. Het water dat werd gebruikt voor het blussen van het vuur bleek te zijn verontreinigd met kwik, organofosfor, bestrijdingsmiddelen en andere chemicaliën. Dit water stroomde de Rijn in en heeft vervolgens geleid tot grootschalige verontreiniging waarbij een half miljoen vissen de dood hebben gevonden. De verontreiniging was waarneembaar tot in Nederland. De drinkwatervoorziening voor de 9 miljoen mensen die langs de Rijn woonden, moest onmiddellijk worden stopgezet.

Een incident dat stroomopwaarts plaatsvond, had dus gevolgen voor het gehele stroomafwaartse deel van de rivier. Het heeft lang geduurd voordat de Rijn deze ramp weer te boven was. Het incident heeft geleid tot een nauwere samenwerking tussen de getroffen landen met als resultaat dat er weer vissen, zelfs zalm, in de Rijn zwemmen. Soortgelijke incidenten hebben zich voorgedaan in de Donau, zoals het ongeluk in Baia Mare in Roemenië in 2000, en in het nationale park Doñana (Andalusië - Spanje), dat vervuild raakte na een damdoorbraak bij Aznalcóllar.

Eén druppel van een gevaarlijke stof kan duizenden liters water verontreinigen. Verontreinigingen die nu worden veroorzaakt, kunnen generaties lang in ons grondwater blijven, water dat wij willen gebruiken als drinkwater. Waterbronnen raken vervuuld door verschillende soorten watergebruik, zoals in de landbouw, industrie en huishoudens.

De kaderrichtlijn richt zich in essentie op het bestrijden van verontreiniging bij de bron en schrijft controlemechanismen voor die ervoor moeten zorgen dat alle vervuilingsbronnen op duurzame wijze worden beheerd. De richtlijn moet grondwater beschermen en hanteert ambitieuze doelen ten aanzien van de kwaliteit en kwantiteit. Ook ten aanzien van de aquatische ecosystemen van onze rivieren, meren en kustwateren worden ambitieuze ecologische doelen gesteld. Hoewel veel van Europa's grond- en oppervlaktewateren vandaag de dag verontreinigd zijn, moeten ze in het jaar 2015 de 'goede toestand' hebben bereikt.

Beleidsplannen ten aanzien van integratie

De bescherming van het aquatische milieu kan alleen worden gewaarborgd door een verdere integratie van de verschillende beleidsgebieden. De kaderrichtlijn Water stimuleert, en in bepaalde gevallen eist, integratie van beleidsplannen en maatregelen die kunnen bijdragen tot het verbeteren van de waterkwaliteit. Agrariërs kunnen bijvoorbeeld hun agrarische landbewerkingsmethoden aanpassen zodat er minder nitraten in het grondwater lekken, industriële producenten kunnen investeren in nieuwe technologieën die lozingbeperkend zijn, en consumenten kunnen milieuvriendelijke producten kopen (zoals biologisch afbreekbare wasmiddelen).

Derhalve moeten doelstellingen ten aanzien van duurzaam watergebruik die in overeenstemming zijn met de kaderrichtlijn, worden geïntegreerd in de doelstellingen van andere Europese beleidsplannen ten aanzien van landbouw, visserij, energie, transport, toerisme, enz. Lidstaten moeten vaststellen op welke plaatsen de bestaande wetgeving er niet in is geslaagd de problemen omtrent de waterkwaliteit op te lossen en extra maatregelen nemen teneinde alle relevante doel-

stellingen te bereiken. Dit kan bijvoorbeeld zijn in de vorm van strenger toezicht op verontreinigingen door de industrie of de landbouw.

Het voorkomen en beperken van verontreiniging is essentieel

Voor wat betreft het beperken van verontreiniging combineert de richtlijn twee manieren van aanpak om ervoor te zorgen dat in het jaar 2015 de doelstellingen van 'goede ecologische kwaliteit' van water zijn bereikt: een maximale vermindering van lozingen en een minimale kwaliteitsdrempel. De lidstaten moeten ervoor zorgen dat deze worden verwezenlijkt. De Europese Commissie is bezig met het opstellen van 'milieukundige kwaliteitsnormen', die invulling geven aan het begrip 'goede chemische toestand'. Tegelijkertijd worden er lozingbeperkende maatregelen genomen – die variëren van het beperken tot het geleidelijk beëindigen van lozingen naar het aquatische milieu over een periode van 20 jaar – voor de meeste verontreinigende stoffen in de Europese wateren, de 'prioritaire gevaarlijke stoffen'. Nogmaals, om deze ambitieuze doelstelling ten aanzien van de prioritaire gevaarlijke stoffen te bereiken, moeten alle beschikbare instrumenten worden geïntegreerd.

Duurzaam gebruik van water

Nu we weten dat er vele activiteiten zijn die ons water kunnen beïnvloeden, beseffen we pas hoe belangrijk het is dat wij duurzaam met water omgaan en het beschermen tegen verontreinigende stoffen. Nog belangrijker is het dat wij ons realiseren dat de vraag naar

water blijft toenemen. Aan ons nu de taak om ervoor te zorgen dat de kaderrichtlijn Water effectief wordt geïmplementeerd, dat er voldoende water is voor de komende generaties en dat dit water voldoet aan hoge kwaliteitsnormen.

Leven met een tekort aan water

Aangezien waterschaarste wereldwijd toeneemt, proberen mensen manieren te vinden om afvalwater te hergebruiken. Dit is niet zo vreemd omdat dan immers tweemaal gebruik kan worden gemaakt van het water tegen dezelfde pompkosten en dezelfde verplichte zuiveringskosten. Ook zou daarmee de hoeveelheid water die wordt omgeleid worden beperkt, waardoor de hulpbronnen worden ontzien. Het enige nadeel is dat door het hergebruik de beschikbare hoeveelheid water wordt verminderd, omdat er na het gebruik van hergebruikt water minder water terugvloeit in het natuurlijke hydrologische systeem.

Hergebruik is een belangrijke en natuurlijke methode voor de behandeling van drainagewater. Teneinde optimaal gebruik te kunnen maken van een bepaalde watervoorraad en drainagewater af te kunnen voeren, zijn er strategieën ontwikkeld voor het recyclen van water. Er zijn namelijk veel factoren waarmee rekening moet worden gehouden, variërend van behoeften op de korte termijn tot behoeften op de lange termijn, maar ook locatieafhankelijke omstandigheden. In droge gebieden, waar water voor irrigatie beperkt is, kan dit water worden aangevuld met drainagewater. Welk gewas hiermee wordt geïrrigeerd, hangt echter af van de kwaliteit van het drainagewater. Drainagewater met een hoog zoutgehalte is niet geschikt voor de irrigatie van zoutgevoelige gewassen. Wel kan dit water worden gebruikt voor zouttolerante bossen of land-/bosbouwsystemen die standaard worden geïrrigeerd met zout water.

Zout drainagewater wordt al in toenemende mate hergebruikt voor de irrigatie van zouttolerante gewassen en bomen. En als het irrigatieproject wordt uitgevoerd in de buurt van een natuurlijk wetland, kan het drainagewater worden hergebruikt in het wetland. Maar zelfs dan moeten er voorzorgsmaatregelen worden genomen om ervoor te zorgen dat het drainagewater van een dusdanige kwaliteit is dat het niet schadelijk is voor vissen, watervogels of andere dieren in het wild, en dat de hoeveelheid water die naar het wetland stroomt genoeg is om te voorkomen dat er gevaarlijke concentraties ontstaan.

De **redelijke prijs** van water

Water is geen normaal commercieel product, maar moet worden gezien als een kostbaar erfgoed. Daarom is het belangrijk dat mensen ervoor moeten betalen; als iets geld kost, zijn mensen immers eerder geneigd om er spaarzaam mee om te gaan. Dat is de reden waarom veel Europese landen al jarenlang kosten berekenen voor het gebruik van water. Onderzoek heeft uitgewezen dat het berekenen van een prijs voor water fungeert als prikkel om op lange termijn duurzamer om te gaan met waterbronnen. Een onderzoek van het Europees Milieuagentschap heeft aangetoond dat de introductie van meters meteen een waterbesparing van naar schatting 10-25% van de consumptie oplevert.

De kaderrichtlijn Water verlangt dat lidstaten een waterprijsbeleid ontwikkelen waarbij alle gebruikers een rechtvaardige bijdrage moeten betalen. Het beginsel van de richtlijn is dat de vervuiler betaalt, omdat er uiteindelijk altijd iemand moet opdraaien voor de kosten van vervuiling. De richtlijn verlangt van stroomgebiedautoriteiten dat zij waterprijsystemen ontwikkelen waarin rekening is gehouden met de fysieke, sociale, institutionele en politieke omstandigheden van elke locatie. Met andere woorden, er moet onderzoek worden gedaan naar een evenredige uitsplitsing van de heffingen over de verschillende sectoren, zoals huishoudens, industrie en landbouw, en naar de mogelijkheid om in deze heffingen bijvoorbeeld de langetermijnprognoses voor investeringen van de particuliere en overheidssectoren in de infrastructuur op te nemen. Ook worden er raadplegingsessies gehouden. Hiermee wordt beoogd dat het systeem dat uiteindelijk wordt aangenomen, het aanbod en de vraag zodanig in evenwicht brengt dat dit in het voordeel is van de burgers van nu en van morgen.

Omdat water zo belangrijk is voor de volksgezondheid, zal de richtlijn tegelijkertijd uitzonderingen maken voor minder bevoorrechte gebieden, zodat de basisvoorzieningen daar worden geleverd tegen een betaalbare prijs.

De Franse waterprijzen

Frankrijk is een land dat al jarenlang een vergoeding vraagt voor waterdiensten. Onlangs is er onderzoek gedaan naar de waterprijzen. Hieruit bleek dat de prijs voor watervoorziening en afvalwaterbehandeling varieerde van EUR 0,80 tot EUR 3,15 per kubieke meter. Hoe komt dat? Er zijn verschillende factoren die bijdragen tot deze prijsverschillen, waaronder:

- soort apparatuur van de waterzuiveringsinstallatie,
- drinkwaterdistributie- en productiesysteem,
- soort opvangsysteem voor gebruikt water en de behandeling ervan,
- natuurlijke omstandigheden,
- verspreiding van de populatie.

Zal de kaderrichtlijn Water leiden tot uiteenlopende waterprijzen binnen Europa?

Het feit dat de kaderrichtlijn Water een efficiënt waterprijsstelsel beoogt, wil niet zeggen dat er één vaste waterprijs voor de hele Europese Unie moet komen. De prijzen zullen van gebied tot gebied verschillen. Behalve de bovenstaande punten spelen ook andere factoren een rol, waaronder de internationalisering van milieukosten. Wat de gebieden wel gemeen zullen hebben is de transparantie die ten grondslag ligt aan de beslissingen ten aanzien van het in rekening brengen van waterdiensten. Wij zullen weten wie water gebruikt, wie het vervuult, wat het kost en wie ervoor betaalt! Mensen zullen worden gestimuleerd om deel te nemen aan de besprekingen die ertoe moeten leiden dat de heffingen op een rechtvaardige wijze worden verdeeld en waarbij economische, milieukundige en sociale beginselen worden geïntegreerd.

Gezamenlijke implementatie

De wijze waarop de kaderrichtlijn Water wordt geïmplementeerd is uniek. De richtlijn gaat ervan uit dat alle betrokken partijen meedoen. Ook biedt de richtlijn de Europese Commissie, lidstaten, kandidaat-lidstaten en alle belanghebbenden de mogelijkheid om via een nieuwe partnerschap het proces te volbrengen met als resultaat een effectieve en samenhangende implementatie.

De bepalingen van de richtlijn zijn complex en verstrekkend. Er is een algemeen besef dat implementatie in grote mate zal worden ondersteund door het opstellen van richtsnoeren met betrekking tot een reeks technische kwesties. Deze uitdaging is opgenomen in het raamwerk van de gezamenlijke implementatiestrategie (Common Implementation Strategy) voor de kaderrichtlijn Water, die het resultaat is van samenwerking tussen de lidstaten en de Europese Commissie en is aangenomen in mei 2001.

Belangrijke termijnen van de richtlijn:

- **December 2003**
Nationale en regionale waterwetten moeten aangepast zijn aan de kaderrichtlijn Water.
Samenwerking op stroomgebiedniveau operationeel.
- **December 2004**
Een analyse van de factoren die impact hebben op onze wateren en onze wateren belasten, moet voltooid zijn, met inbegrip van een economische analyse.
- **December 2006**
Monitoringprogramma's, die dienen als basis voor het waterbeheer, moeten gereed zijn.
- **December 2008**
Stroomgebiedbeheerplannen moeten aan het publiek worden gepresenteerd.
- **December 2009**
Publicatie van de eerste stroomgebiedbeheerplannen
- **December 2015**
Wateren moeten de 'goede toestand' hebben bereikt.

Europese Commissie

De kaderrichtlijn Water: In ieders belang!

Luxemburg: Bureau voor officiële publicaties der Europese Gemeenschappen

2002 — 12 blz. — 14,85 X 21 cm

ISBN 92-894-3042-7

Kopies van deze publicatie zijn zolang de voorraad strekt gratis verkrijgbaar bij:

Informatiecentrum (BU-9 0/11)
Directoraat-generaal Milieu
Europese Commissie
B-1049 Brussel

Fax: (32-2) 299 61 98
E-mail: ENV-PUBS@cec.eu.int

Meer informatie vindt u op:

<http://www.europa.eu.int/comm/environment/water/>
E-mail: env-water@cec.eu.int

Directoraat-generaal Milieu

Meer gegevens over de Europese Unie vindt u op Internet via de Europaserver (<http://europa.eu.int>).

Bibliographische gegevens bevinden zich aan het einde van deze publicatie.

Luxemburg: Bureau voor officiële publicaties der Europese Gemeenschappen, 2002

ISBN 92-894-3042-7

© Europese Gemeenschappen, 2002
Overneming met bronvermelding toegestaan.

Printed in Belgium

GEDRUKT OP GERECYCLED PAPIER

BUREAU VOOR OFFICIËLE PUBLICATIES
DER EUROPESE GEMEENSCHAPPEN

L-2985 Luxembourg

ISBN 92-894-3042-7

9 789289 430425 >